

MUSIK, GYMNASTIK OCH SLÖJD

Skolan borde vara radikal nog att bjuda sina elever av båda könen båda slagen av slöjd (Foto Sven Oredson)

Kursplaneringen i musik för lågstadiet omfattar enligt läroplanen svårare moment än anvisningarna för U55.

Gymnastiken blir stramare; läroplanen talar om fristående övningar och redskapsövningar där U55 använde beteckningen fantasibetonade lekrörelser och rörelsesagor.

Slöjdundervisningen har fått vidkännas en betydande reduktion på timplanerna för årskurs 3, men flickorna ska redan då få börja med övningar i maskinsömnad.

»En harmonisk utveckling av individen förutsätter, att den intellektuella skolningen går hand i hand med estetisk-praktisk och fysisk fostran.»

Vad som tidigare benämnts övningsämnen har i Läroplan för grundskolan fått beteckningen Ämnen för estetisk-praktisk och fysisk fostran, och det ovan citerade utgör inledningen till de allmänna synpunkterna på dessa ämnen innan läroplanen behandlar vart ämne för sig. Ifrågavarande ämnens uppgift kan ses ur flera olika aspekter – de ska ge avkoppling och stimulans i det dagliga »plugget» i läroämnena, och de ska ge eleven tillfälle till skapande aktivitet. Och inte minst viktigt, om det rätta intresset för dessa ämnen väcks i skolan får eleven därigenom impulser att berika sin fritid och ge den värdefullt in-

nehåll. Ur kapitlet Mål och riktlinjer är följande hämtat: »Det räcker inte med att skolan genom sin undervisning väcker intresse för fortsatta bokliga studier. Den måste även mera direkt inrikta sin verksamhet på att stimulera till sådana former av fritidsverksamhet som friluftsliv, idrott och gymnastik, sång och musik, teckning och målning, slöjd och annat manuellt arbete samt fri hobbyverksamhet av annat värdefullt slag.»

Sång och spel lyssnande och skapande

För lågstadiets del är det ämnena musik, gymnastik och slöjd som har plats på tim- och kursplaner. Musik behandlas först och i dess mål kan man på nytt spåra de ovan anförda intentionerna: »Musikundervisningen skall berika elevens liv i och utanför skolan samt skapa förutsättningar för en personlig musikupplevelse dels genom aktivt musicerande, dels genom lyssnande till musik.» Huvudmomenten för lågstadiet är sedan uppdelade på sång, spel, lyssnande och skapande.

Under Anvisningar och kommentarer finner vi sedan en rubrik Undervisning på lågstadiet, där ovannämnda moment

återkommer. Där ges rikhaltiga uppslag för undervisningens bedrivande, exempelvis förslag om hur en ny visa kan läras in. Vi känner igen inlärningsgången från de utmärkta sångstunder, som skolradion sänder för vårt stadium, vilka inom parentes sagt är en stor tillgång för lärarna i de första årskurserna. Vidare behandlas tonbildning och röstvård, gehörsutbildning och melodiläsning, rytmiska övningar, rytmorkesterspel mm.

»Barnen bör få en repertoar av små visor, som de eventuellt lärt sig memorera med tonstavelser, tonnamn eller siffror och som de kan försöka spela på enkla melodiiinstrument, t ex klangspel. Vid blockflöjtsspel i klass kan i anslutning till gehörsutbildningen ett litet melodiansnitt i sänder först sjungas med tonernas namn, därpå spelas på flöjterna.»

»Stödundervisning för gehörsvaga. De elever, som av olika anledningar (såsom bristande träning, svårighet att koordinera öra och stämläppar, spänningar av olika slag eller en viss slapphet och passivitet inför uppgiften) har ett begränsat röstomfång eller onaturlig tonbildning, bör få tillfälle till övning, individuellt eller i mindre grupper. De problem, som dessa barn har, förblir ofta olösta, om de inte lagts till rätta under de första skolåren. För ett gott resultat krävs ett eggande och fantasifullt arbetssätt, humor och tålamod.»

Vi fortsätter att citera. Under rubriken Skapande läser vi: »Som en motvikt till reproducerande verksamhet – dvs sång och spel efter noter – bör barnen animeras till att själva forma ett musikaliskt material. Denna självverksamhet kan äga rum redan från första skolåret och bör i fortsättningen utgöra ett ständigt inslag i musikutövningen.» Längre ner läses: »Barn, som gjort ett lyckat arrangemang för rytm- eller melodiiinstrument, bör få tillfälle att framföra sina verk. Varje sådan instudering bör om möjligt handhas av 'kompositören', som också bör få dirigera sitt verk vid lämpligt tillfälle, t ex vid en klassfest med inbjudna gäster eller vid ett föräldramöte.»

Måste klassläraren vara musikpedagog?

Efter att ha begrundat ovanstående ci-

LÅGSTADIET I LÄROPLANEN

Småskollärare
Birgit Bodén

tat, som ändå bara är en liten del av vad i anvisningarna anbefalls till övning och inläring, kan man inte annat än ställa frågan: Har vi som klasslärare den utbildning i musik som fordras för att kunna uppnå goda resultat i alla de olika moment, som musikundervisningen omfattar? Är varje lärare av i dag en musikpedagog? Han bör i varje fall vara det för att gå i land med uppgiften. Om man därtill studerar Exempel för kursplanering i musik för lågstadiet, som återfinns på en av läroplanens sista sidor, finner man en i förhållande till andra ämnen motsatt tendens. Tidigare har påpekats att i exempelvis matematik kurserna blivit förenklade, en del svårare moment har flyttats upp i högre årskurser. Så är inte fallet i musik. Ifråga om notvärden t ex kommer ganska svåra saker in tidigare än enligt anvisningarna i U 55.

Tar man sedan i beaktande att musik i de två första årskurserna är ett entimmasämne – att räkna med 35 effektiva lektioner per år är redan det för högt – undrar man, om det överhuvudtaget är möjligt att *lära in* allt, som anbefalls. Att *lära in* så pass svåra saker kräver övning och åter övning – och det tar tid. De sista reflexionerna gäller då

ämnets teoretiska del. Hinner man med kurserna ens om man använder all tid till de moment som är att hänföra till teorin? Det bör vi emellertid under inga förhållanden göra. Under Allmänna synpunkter på ämnet står: »Undervisningen bör därför i första hand inriktas på att genom hela skoltiden hålla intresset för sång levande.»

Kanske är det även på sin plats att deklarera att vi ingalunda har en negativ inställning till ämnet som sådant. Tvärtom. Det gäller bara att konstatera, vad som är praktiskt utförbart med hänsyn till ämnets timantal och lärarnas skiftande förutsättningar.

Reducerat timtal för slöjdundervisning

När vi nu övergår till att något söka kommentera vad läroplanen har att säga ifråga om undervisningen i slöjd sker det med all reservation. De egna försöken som undervisare i textilslöjd ligger långt tillbaka i tiden, och av den andra arten, som blir aktuell på lågstadiet – träslöjd –, saknas all erfarenhet. I de flesta skolkommuner handhas slöjden väl numera av specialutbildade lärare, en anordning som anses fullt berättigad och tillfredsställande.

Det mest anmärkningsvärda ifråga om ämnet slöjd är väl att det fått vidkännas en betydande reducering på timplanerna för såväl årskurs 3 som mellanstadiet. Detta måste förvåna med tanke på att man så ofta betonar ämnets fostrande uppgift och dess betydelse som inspirationskälla för fritidssysselsättningar. Är det måhända i syfte att bara ge eleven »blodad tand»?

Att både textil- och träslöjd är ett populärt ämne bland treans elever, ser man mer än väl, när de glada »tjyttar» i väg till slöjdsalarna och lika glada kommer därifrån, medförande egenhändigt tillverkade saker, som får tas hem till allmänt beskådande och användning omedelbart. Och det man tillverkar är robusta leksaker, prydnadsföremål, djur i trä och tyg, dockkläder mm. Så har undervisningen bedrivits under de senaste åren, och någon större förändring är väl därför varken väntad eller motiverad. En liten ändring finner vi som säkert kommer att glädja flickorna: redan i årskurs 3 ska man nu få börja

Hänsyn till andra, lojalitet mot gruppen, lydnad för lekens och spelets lagar är grundläggande normer som eleven kan föra med sig även utanför gymnastiksal, idrottsplats och simhall (Foto Hernried)

med inledande övningar i maskinsömnad. Detta moment hörde tidigare till årskurs 4.

Textilslöjd inte bara för flickor

»Undervisning i textilslöjd är inte avsedd för enbart flickor. Även om flickorna i regel torde komma att undervisas i textilslöjd och pojkarna i trä- eller metallslöjd, skall pojkarna kunna delta i textilslöjd och flickorna i trä- eller metallslöjd.» Detta hämtat ur anvisningarna till textilslöjd. Motsvarande fast i omvänd ordning finns under den »manliga» slöjden. I en tid då manligt eller kvinnligt ifråga om sysselsättning, hobby och yrke diskuteras mer än någonsin och desslikes fostrarens ansvar för inriktningen, hade det väl varit ett friskt och lovvärt initiativ, om skolan varit radikal nog att bjuda elever av båda könen båda slagen av slöjd. Som det nu är upplagt blir det förmodligen så, att man väljer det ena slaget och blir då uteslängd från det andra. Något annorlunda kan det emellertid bli på mellanstadiet där eleverna ska byta slöjdart lägst 20 timmar.

I anvisningarna till textilslöjden hittar vi något som säkert kommer att glädja lärarna i ämnet, särskilt de som känner sig dåligt tillgodosedda med materiel. »Maskiner och verktyg skall finnas i erforderligt antal. Vidare måste läraren förfoga över ändamålsenlig undervisnings- och demonstrationsmateriel,

såsom textila materialprover, modell-samlingar, mönster, modejournaler, plan-scher och audivisueella hjälpmedel av olika slag. — — — En boksamling med litteratur för såväl elever som lärare bör finnas lätt tillgänglig inom slöjdlokalerna.» Liknande sägs också om utrustningen av arbetsrummet för träslöjden.

En passus från anvisningarna till träslöjden vill vi ta med — i tro att den gläder klassläraren i årskurs 3. »Lämpliga arbetsuppgifter är förfärdigande av klotsleksaker, modeller i form av klotsbyggnader i anslutning till undervisningen i hembygdeskunskap och kristendoms-kunskap...» Detta fanns med även i U 55, men kanhända någon i likhet med artikelförfattaren inte fått ögonen på det tidigare. Det blir ju så trist med bara papphus i sandlådan...

Gymnastiken blir litet stramare

Av huvudmomenten att döma ser det ut som om gymnastiken på lågstadiet skulle bli litet »stramare» igen. Därmed menar vi att de i U 55 använda beteckningarna »fantasibetonade lekrörelser» och »rörelsesagor» inte används här, utan det talas om fristående övningar och redskapsövningar.

Kraven på utförandet måste emellertid variera med elevens ålder. Om gymnastiken på lägsta stadiet sägs längre fram i anvisningarna: »De fristående övningarna bör utgöras av rörelser utan större krav på formbestämthet, likformigt utförande och samtidighet.» Ett par

nya moment har kommit till: Naturvård och Iskunskap.

Fylliga och väl disponerade anvisningar och kommentarer följer efter huvudmomenten. Fysisk fostran, hälsofostran, social fostran och estetisk fostran är de rubriker under vilka man belyser ämnets olika möjligheter att positivt påverka eleven. Bl a lägger vi där märke till att man påminner om att läraren här i sin undervisning lätt kan skapa en naturlig miljö för fostran till laganda, kamratskap och samarbetsvilja. Hänsyn till andra, lojalitet mot gruppen, lydnad för lekens och spelets lagar är grundläggande normer, som eleven kan föra med sig även utanför gymnastiksal och idrottsplats.

I fortsättningen hittar vi de från övriga ämnen kända rubrikerna om planering och samverkan, arbetssätt och hjälpmedel. Något förslag till disposition av en studieplan för var årskurs i likhet med de till läroämnena finner vi inte. Utförligt talar man emellertid om de olika grenarna av ämnet under Undervisning i ämnets grenar och moment, där lågstadiet alltid kommer först inom varje gren. Momenten delas där upp i gymnastik, dans, lek, fri idrott, skidåkning, skridskoåkning och simning för att nu bara nämna det som har anknytning till årskurserna 1-3.

Ett avsnitt ägnas friluftsverksamhet, där vi bl a läser: »Möjligheten att på lågstadiet dela upp en friluftsdag i friluftstimmar bör utnyttjas framför allt i årskurs 1 och 2. Även i årskurs 3 kan friluftstimmar vara förmånligare bl a vid skridskoåkning.»

Förbättrad utbildning intensifierad fortbildning

Efter att sålunda ha försökt hämta upp något av det som läroplanen ålägger läraren i samtliga ämnen kan man inte annat än konstatera att här behövs en förbättrad utbildning för dem, som väljer läraryrket och en intensifierad fortbildning för dem, som redan är arbetare ute på fältet, om läroplanens intentioner ska kunna förverkligas i det dagliga skolarbetet.

I trygg förvisning om att våra myndigheter sedan länge är medvetna om detta, avvaktar vi med spänning vad 1960 års lärarutbildningssakkunniga kommer att föreslå. Fortbildningens organisation och utbyggnad, som i stor utsträckning kommer att ske regionalt med länskolnämndernas fortbildningsledare och -konsulenter som ansvariga, väntar vi oss också mycket av.

Föregående artiklar i serien har varit införda i nr 8, 10 och 13.